

SAGARRA. LA SOLITUD DEL NOVEL.LISTA

Entre 1906 i 1917, anys d'idil.li noucentista, la literatura catalana traginà moltes tones de versos i poques pàgines de novel.la. La palpitació rasa de la vida no encaixava entre els seus artificis estètics i Josep Carner havia escrit, el 1908, que encara no era possible la novel.la ciutadana com a institució normal, dins la nostra literatura. El príncep dels poetes comentava que abans calia gestar el "somni de la Ciutat" i que un autèntic esperit de ciutadania ordenés la vella herència menestral.

Foren anys de crisi i de buit novel.lístic amb un abast que depassà l'àmbit estricte de la nostra catalana. En realitat ja feia temps que arreu circulaven aires de canvi perquè els models de la novel.la del XIX havien exhaurit el ventall de les seves possibilitats. A les diferents literatures europees, més que no pas una crisi es visqué un procés de recerca i renovació de la novel.la. No és cap casualitat que, entre 1912 i 1922, apareguin tres dels monstres fonamentals en la transformació novel.lística del segle XX -Proust, Kafka i Joyce- amb els títols que fan al cas: A la recerca del temps perdut (1913-27), La metamorfosi (1912) i Ulisses (1922). Afegiu-hi, si cal, T.Mann, Huxley, Gide i els americans de la generació perduda. De fet, la trajectòria del Sagarra novel.lista encaixa entre aquests eixos: un temps de desconcert per la profunda renovació del gènere i, a casa nostra, un considerable desmenjament del Noucentisme envers el món de la novel.la.

Perquè tampoc no és cap casualitat que sigui a partir de 1917 quan comenci de debò el debat sobre l'absència de la novel.la en la literatura catalana. Es un moment que els noucentistes tocaven el voraviu d'una crisi, i el mateix Carner havia començat a rectificar sobre l'oportunitat del gènere. Ja és prou paradoxal, que fos per encàrrec de Carner, director de l'Editorial Catalana, que Josep M. de Sagarra s'estrenés de novel.lista amb Paulina Buxareu (1919). Una obra ingènua i lleugera, en la línia del XIX, de tons costumistes i amables,

qualificada de pecat de joventut pel mateix autor, i orientada a retratar la grisa vulgaritat de la menestralia barcelonina del seu temps. Teoria i pràctica alhora, perquè, pocs anys després, el 1925, en ple debat novel·lístic, arribaren les seves reflexions en els articles La por a la novel·la i La utilitat de la novel·la, en certa manera contestats per Carles Riba a Una generació sense novel·la.

De 1929 és All i salobre, una novel·la d'estirp naturalista, encetada amb urc i abatuda sense grandeses, amb els problemes d'un seminarista atrapat a la xarxa del desig eròtic. La publicació prèvia d'un capítol provocà un cert aldarull i, anys a venir, J.V. Foix hi posà un pròleg on confessava que no li havia interessat gaire, tot i que vaig reconèixer que era una crònica verídica i, dins del seu estil abrivat, reeixida, d'un moralista rigorós que es projecta pertot: en el paisatge i a l'alcova.

Molt més arrodonida és Vida privada (1932), un "roman à clef", també presentada amb boires d'escàndol perquè havia d'explicar els secrets més amagats de personatges com els que tots coneixem. Emmarcada a Barcelona, l'obra ofereix una visió de la ciutat en un moment emblemàtic com el de l'Exposició Universal de 1929. Sagarra comentà que havia tingut l'ambició de fer la crònica del seu temps per explicar Barcelona abans, durant i després de la Primera Guerra Mundial. Espantat, però, per la magnitud del projecte, decidí de tirar endavant un assaig previ de dimensions discretes que se li escapà fins al gruix de pàgines que la configuraven. Vida privada s'encara a la decadència de la família Lloberola, llinatge representatiu de la petita noblesa terratinent catalana. No es tracta, només, d'una ruïna econòmica -evident en iniciar-se l'obra- sinó d'una degradació moral progressiva. La història pivota sobre els canvis que tenen com a eix la Dictadura i la República, i endega una sàtira amarga -i que fou polèmica- de l'anomenat "gran món" barceloní de l'època.

Mentre a Europa i a Amèrica, els narradors de més pit assajaven la difícil

capitomba de renovar les tècniques narratives i obrir nous horitzons per a la novel·la, Josep M. de Sagarra no tingué altra opció que la continuïtat dels esquemes del XIX. Primer, perquè calia contribuir al reviscolament d'un gènere bandejat per les propostes estètiques, massa elististes i artificiosos, dels prohoms del nou-cents. Segon, perquè el mateix bandejament feia volar molt altes, en el cel de idíl·lic de les nostres lletres, les suculents perdis de la renovació de la novel·la.

Isidor Cònsul